

folklor/edebiyat - folklore&literature, 2026; 32(4)-128. Sayı/Issue -Güz/Fall

Kitap Tanıtımı / Book Review

MetinTuran, Kıbrıs Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler

Ankara, Kibatek Yayınları, 2026, 227 s.

ISBN: 978-605-4598-66-3

Okan Alay*

Geliş tarihi (Received): 15-06-2026 Kabul tarihi (Accepted): 16-10-2026

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi. Ankara-Türkiye/
Assoc.Prof. Dr., Hacettepe University Center for Turkish and Foreign Languages: Application and
Research. okanalay@hacettepe.edu.tr. ORCID ID: 0000-0003-3065-5705

Halk bilimci kimliği yanında şair, yazar ve aynı zamanda yayıncı ve birçok sivil toplum kuruluşunda etkin roller üstlenen Metin Turan'ın kaleme aldığı bu eser, başta araştırmacılar olmak üzere Kıbrıs Türk edebiyatına ilgi duyanlar için oldukça önemli bir kaynaktır. Kitap, 2026 yılı mayıs ayında, kısa adı KİBATEK olan “Kıbrıs, Balkanlar, Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu” tarafından yayınlandı. Söz konusu kurum ismiyle müsemma bir şekilde birçok kitapla ve düzenlediği kongrelerle kültür dünyamıza önemli katkılar sunmaktadır.

Yazarının önsözde “Kıbrıs Türk kültürü, düz bir çizgi halinde ilerleyen bir yapı değildir. Kesintilerle, boşluklarla, yeniden başlamalarla örülüdür. Ama tam da bu nedenle derindir” (Turan, 2026: 8) dediği Kıbrıs Türk kültürü ve edebiyatına odaklandığı yapıtında, söz konusu adanın salt bir ada olmanın ötesinde farklı yolların kesiştiği, seslerin birbirine karıştığı ve dolayısıyla oluşan kültürün de çok katmanlı olduğu bir yer olarak tanımlar (5). Farklı inanç, dil ve toplulukların iç içe geçtiği bir bağlam olmasına rağmen Kıbrıs Türk kültürü kendine özgü bir minvale sahip olmayı başarır. Bu gerçeklikle koşut olarak Kıbrıs Türklerinin yazılı edebiyat serüvenin sözlü kültür sürecinin çok sonrasında, uzunca bir yolculukla şekillendiğini söylemek gerekir.

Bu noktada Kıbrıs Türklerinin kültürel birikimin oluşumunda söz, uzun süre yazının önünde yürümüş, zamanla güçlü bir temel inşa ederek yazılı bir belleğin, doğal olarak edebiyatın oluşumuna zemin hazırlamıştır. Yazarın da belirttiği üzere özellikle roman bu anlamda başat bir rol oynayarak salt bireysel bir üretim değil, aynı zamanda kurmaca bir anlatının Kıbrıs Türklerinin göç, kimlik, ayrılık, korku, umut gibi duygu ve düşüncelerinin gerçekçi bir yansıması olarak var olur. Bu saikle Turan'ın ifadesiyle, “Bu kitapta bir araya getirdiğim yazılar, uzun bir zamana yayılan okuma, düşünme ve anlama çabasının izlerini taşır” (Turan, 2026: 6) ve yer verilen başlıkların her biri başka bir detaya odaklansa da aslında ortak bir duyuşun peşinden giderek, anlatma çabasından çok bir anlam arayışını önceleyen ve özünde kültürel bütünlüğü gözetken yazılardır.

Kitap, önsöz ve toplam on yedi başlıktan oluşmuştur. Önsözde (Turan, 2026: 5-8) belirtildiği üzere öncelikle Kıbrıs Türk kültürünün tarihsel süreci ve oluşumuna değinilerek Osmanlı'dan İngiliz yönetimine ve oradan bugüne uzanan süreçte kültürün kesintiye uğraması, ancak sonrasında adeta yeniden kurulmasına dair bir saptamayla giriş yapılır. Bu minvalde Kıbrıs Türk kültüründe adeta Kıbrıs'la özdeşleşmiş, salt bir yazar değil aynı zamanda bir kültürel bellek öznesi olan birçok şahsiyetin kültür, edebiyat, sanat, yayıncılık ve eğitimdeki rollerine değinilir. Söz konusu isimlerden özellikle iki isim sırasıyla “*Kabına Sığmamış Aykırı Bir Kişilik: Dr. Hâfız Cemal Lokmanhekim*” ve “*Kıbrıs'ın Kültürel Hafızası: Harid Fedâî*” isimlerine iki ayrı bölümde yer verilmiştir. Dr. Hâfız Cemal Lokmanhekim'in tıp doktoru, eğitimci ve yayıncı olmasıyla birlikte entelektüel birikimi, çalışmaları, öncülük yaptığı faaliyetleri değerlendirilmiştir. Bir diğer isim Fedâî ise şair-yazar olarak Kırgızistan denince Aytmatov, Şili denince Neruda, Azerbaycan denince Bahtiyar Vahapzade, yurtdışında

Türkiye denince Nazım akla geliyorsa, KKTC denince de Harid Fedaî'nin güçlü bir çağışım yaptığı ifade edilmiştir (Turan, 2026: 161).

Kıbrıs Türk kültürüne dair detaylı bir girişten sonra yazar, Kıbrıs Türk romanı ve romancılığını farklı perspektiflerle değerlendirmektedir. Bu bağlamda ilk olarak “*Kültürel Hafıza Bağlamında Kıbrıs Türk Romanı*” yazısında ise edebiyatın kültürel bellek ögesi olarak rolüne değinilmektedir. Özellikle roman türünün salt kurmaca bir tür olmadığını, aslında kurmacanın olanaklarıyla değişen ve dönüşen sosyoekonomik ve kültürel yaşamı, güncel ve tarihsel olanı, toplumun ruh halini yansıtan hafıza araçları sayesinde çoğu zaman dile getirilemeyen gerçekleri mümkün kıldığı irdelenmektedir.

Kitabın kültürel dinamiklerinin odağında yer alan bir diğer başlıkta ise, “*Kıbrıs Türk Romanında 1974 Çıkarma Harekâtı*” incelemesinde ise, ada tarihinin dönüm noktalarından birinin edebiyata yansımaları, tanıklık ve anlatı çerçevesinde, tarih-edebiyat-toplum ilişkisi esasıyla somut verilerle değerlendirilmiştir (Turan, 2026: 27-46). Bu akışa uygun olarak bir sonraki başlıkta ise “Kıbrıs Türk Romanında Tarih ve Kimlik Sorunu”nda esas alınan *Üçümüz, Mücahitler, Kıbrıslı Kâzım, Yusufçuklar Oldu mu?, Mangal* adlı yapıtlar incelenerek tarihselliğin yanında, bugünün güncelliğine ışık tutan bir bakış açısına sahip oldukları savına ulaşılsa da bu örnekler bağlamında Kıbrıs Türk romanında bireylerin iç dünyasının derinlik ve zenginleşmiş bir içsel hayat örneğinden yoksun olduğu eleştirisi yapılır (78-81).

Kıbrıs Türk romanıyla ilgili bu irdeleyici yaklaşımlardan sonra bir başka önemli romancı “*Bekir Kara'nın 'Bellekteki İzler' Romanında Toplumsal Hafıza*”ya eğilerek bu yapıtın belleğin işlenişi, aktarılışı ve kimlik kurucu rolüne dikkat çekilmiş ve esas başarısının Kıbrıs sorununu politik mecraa hapsedmeden bireylerin gündelik yaşam çerçevesinde doğal bir akışla sunulmuş olmasına vurgu yapılmıştır.

Kıbrıs Türk edebiyatı incelemelerinde elbette Kıbrıs Türk şiiri ve şairleri olmazsa olmaz bir gerçekliktir. “Çağdaş Kıbrıs Türk Şiirinde Eğilimler/ Yönelimler”de, “çağdaş Kıbrıs Türk şiiri” kavramını 1940'lardan günümüze yazılan şiir birikimi için kullandığını vurgulayan yazar, bu şiirin teşekkülü, gelişim seyri, süreç içindeki eğilimleri dikkate alarak belirlemelerde bulunup M. Kansu ve Fikret Demirağ'ın bir nevi modern Kıbrıs Türk şiirinin inşasındaki yadsınamaz rollerinin olduğunu vurgular.

Şiire müzik eşlik etmeli, radyoda bir şarkı duyulmalı, der gibi yazar, bu kez dikkatimizi Kıbrıs Türk radyolarına yöneltir. “*TMT Yıllarından Onurlu Sesler: 'Sancak Radyoları'...*” (s.121-142) başlığı altında TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı, kuruluş: 1957) yıllarında, adadaki Türklerin öncülüğünde 1964 yılında “Sancak Radyoları” adıyla bilinen Bayrak Radyosu, Canbulat Radyosu, Lefke Sancak Radyosu, Gazi Bafin Sesi Radyosu, Larnaka Doğanın Sesi Radyosu ve Limasol Radyosu'larının yayıncılık serüvenine değinilmektedir.

Radyo'nun sessizleştiği anda, “*Bir Sessizlik Bozma Eylemcisi: M. Kansu*”nun, yazarın, “Edebiyatçı karakter, şiir, öykü ve romanlarında olduğu denli, kişisel hayatında da bir estetik

adamıdır” (Turan, 2026: 169) dediği şairin şiirsel sesi duyulur. Sonrasında “*M. Kansu’nun Huzur Kitabı Üzerine Bir İnceleme*”de ise onun şiirini ilmek ilmek işleyişi ve incelikli retorik dizeler eşliğinde görünür kılınır.

Yukarıda da zikredildiği üzere Kansu ile birlikte Kıbrıs Türk şiirinin bir diğer öncü ismi Fikret Demirağ’ın Kıbrıs Türk şiirindeki yeri ve önemi, şiirinde Kıbrıs gerçekliği ve tarihsel belleği, yanı sıra poetikası şu iki başlık çerçevesinde değerlendirilir: “*Fikret Demirağ’ın Şiirinde Ada ve Tarihsel Bellek*” (s. 105-120) ve “*Kıbrıs Türk Şiiri ve Fikret Demirağ*” (s. 189-194). Yazar, Demirağ için, Abdulkadir Bulut referans gösterilerek, “Türkçeyi en yalın haliyle kullanan, şiir atlasının büyükölçü, dil ustalığı, kültüre hakimiyeti ve özgün yaratıcılığı ile evrensel düzeyde şiirler üretmiş son dönem Kıbrıs Türk şiirinin en karakteristik şairlerinden biridir” der (Turan, 2026: 194).

Kitabın son kısmında ise diğer önemli Kıbrıslı Türk şairlerin şiir dünyalarına dair değerlendirmelerde bulunmaktadır. “*Mustafa İzzet Adiloğlu*” başlığı altında 1934 Mağusa doğumlu şairin şiir yolculuğu, kitaplarından örneklerle irdelenmiş, onun ilk dönem şiirleriyle bir temel inşa edip Kıbrıs Türk şiirinin dönüşümüyle uyumlu olarak gelişim gösterdiği dile getirilir. Sonraki bölümlerde İlkay Adalı, Faize Özdemir ve Aliye Ummanel’in şiir poetikalarına dair incelemelere yer verilmektedir. “*Muhataplı Söyleyişten Çoğullaşmaya İlkay Adalı Şiiri*”yle şairin aşk, doğa, zaman, bellek ve insan mefhumlarının onun şiirinde birbiriyle eklemlenerek lirik bir ses kazandığını ifade eder (Turan, 2026: 212). “*İtirazlar Sarmalında Faize Özdemirciler Şiiri Üzerine Bir İnceleme*”de ise şair Özdemirciler’in aslında yaşanan ve dayatılana karşı itirazını şiirle yükselten ve şiirinin derinliğinde ontolojik bir eksiklik duygusunu yansıtan bir isim olduğunu dile getirir (216).

Kitabın son yazısı ise bir başka kadın şairi, “*Dil, Sahne ve Bellek Arasında Arayışın Şairi: Aliye Ummanel*” (s. 221-226) adıyla sözcüklerden, seslerden, düş ve sezgilerden beslenip arayışını sürdüren şairi merkeze almaktadır. Bu minvalde şairin aynı zamanda tiyatrocü kimliğine de vurguda bulunularak onun titiz bir dille inşa ettiği şiirsel sahnedeki yansımaları somut örneklerle pekiştirip, alışılmış kalıpların dışına çıkarak yeni anlatım/aktarım olanakları arayışında olduğu belirtilir.